

DOI:10.22144/ctujos.2024.284

TIỂU THUYẾT BẮT TRẺ ĐỒNG XANH CỦA J.D. SALINGER VÀ TUỔI 20 YÊU DẤU CỦA NGUYỄN HUY THIỆP DƯỚI GÓC NHÌN SO SÁNH

Nguyễn Thị Hồng Hạnh^{1*}, Đặng Trần Kim Ngân², Phạm Tuấn Anh¹ và Nguyễn Thụy Thùy Dương¹

¹Khoa Sư phạm, Trường Đại học Cần Thơ

²Lớp Sư phạm Ngữ Văn Khóa 46, Trường Đại học Cần Thơ

*Tác giả liên hệ (Corresponding author): nithanh@ctu.edu.vn

Thông tin chung (Article Information)

Nhận bài (Received): 02/01/2024

Sửa bài (Revised): 22/01/2024

Duyệt đăng (Accepted): 24/01/2024

Title: The novel *The catcher in the rye* by J.D. Salinger and *Beloved 20s* by Nguyen Huy Thiep in a comparative perspective

Author(s): Nguyen Thi Hong Hanh*, Dang Tran Kim Ngan, Pham Tuan Anh and Nguyen Thuy Thuy Duong

Affiliation(s): Can Tho University

TÓM TẮT

Tác phẩm văn học tiến bộ luôn có vai trò quan trọng trong việc giáo dục nhận thức và hành động của con người. Văn học viết cho thanh thiếu niên càng phát huy vai trò trong việc hình thành và bồi dưỡng phẩm chất, nhân cách cho thế hệ trẻ. Tìm hiểu tiểu thuyết *Bắt trẻ đồng xanh* của J.D. Salinger và *Tuổi 20 yêu dấu* của Nguyễn Huy Thiệp, người đọc sẽ nhận thấy sự gặp gỡ kì lạ giữa hai nhà văn của Hoa Kỳ và Việt Nam trong việc xây dựng hình tượng nhân vật ở lứa tuổi thanh thiếu niên với những suy nghĩ và hành động "nổi loạn" cùng những va đập đau đời để có được những bài học quý giá. Vì lẽ đó, nghiên cứu hai tiểu thuyết dưới góc nhìn so sánh giúp nhận diện những tương đồng bất ngờ và những nét dị biệt thú vị trong phương diện nghệ thuật trần thuật cũng như nội dung và ý nghĩa giáo dục của văn học đối với xã hội nói chung và thanh thiếu niên nói riêng.

Từ khóa: Dị biệt, nghệ thuật trần thuật, nội dung giáo dục, tiểu thuyết *Bắt trẻ đồng xanh*, tiểu thuyết *Tuổi 20 yêu dấu*, tương đồng

ABSTRACT

Progressive literary works are essential in educating human awareness and action. Literature written for teenagers increasingly plays a role in forming and fostering the qualities and personality of the young generation. Learn about the novel *The Catcher in the Rye* by J. D. Salinger and *Nguyen Huy Thiep's Beloved 20*, readers will notice the strange meeting between two writers from the United States and Vietnam in building the image of a teenage character with thoughts and "rebellious" actions in the early life collisions to gain valuable lessons. For that reason, studying the two novels from a comparative perspective helps identify unexpected similarities and interesting differences in the aspect of narrative art as well as the content and educational significance of literature for society in general and adolescents in particular.

Keywords: Differences, educational content, narrative art, novel *The Catcher in the Rye*, novel *Beloved 20s*, similarities

1. GIỚI THIỆU

Bắt trẻ đồng xanh của J. D. Salinger và *Tuổi 20 yêu dấu* của Nguyễn Huy Thiệp là hai tiểu thuyết hiện đại của văn học Hoa Kỳ và Việt Nam. Tuy ở hai châu lục khác nhau nhưng hai tác phẩm có sự gặp gỡ rất thú vị ở nhiều phương diện. Tìm hiểu hai tác phẩm, chúng ta có thể nhận ra những điểm tương đồng đến bất ngờ cũng như những dị biệt tất yếu về cả phương diện nghệ thuật trần thuật lẫn nội dung giáo dục của hai tiểu thuyết. Điều này một mặt giúp tăng cường mối giao lưu giữa các nền văn học trên thế giới, đồng thời giúp giải đáp những vấn đề cấp thiết của giáo dục, đặc biệt là giáo dục thanh thiếu niên trên ngưỡng cửa vào đời, một mối quan tâm chung của bất kì quốc gia nào.

2. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Nghiên cứu được thực hiện dựa trên mô hình cận kề (juxtapositional model of comparative literature), một hướng thực hành nghiên cứu văn học so sánh bằng việc ghép đôi tình cờ giữa các tác phẩm không liên quan trực tiếp, thịnh hành ở Mỹ từ những năm 90 của thế kỷ XX. Phương pháp so sánh là phương pháp chủ đạo, kết hợp với phương pháp loại hình để phân tích hình tượng nhân vật đang trong giai đoạn trưởng thành.

3. KẾT QUẢ VÀ THẢO LUẬN

Tuy hướng nghiên cứu văn học so sánh theo mô hình cận kề thịnh hành ở Mỹ vào cuối thế kỷ XX và tiểu thuyết *Bắt trẻ đồng xanh* của J.D. Salinger cũng nhận được sự quan tâm của độc giả và giới nghiên cứu, nhà văn Nguyễn Huy Thiệp cũng từng được mời sang Hoa Kỳ giao lưu văn học nhưng cho đến nay, chưa thấy có nghiên cứu nào thực hành đối chiếu *Bắt trẻ đồng xanh* của J. D. Salinger và *Tuổi 20 yêu dấu* của Nguyễn Huy Thiệp. Vì vậy, nghiên cứu này là dịp để tìm kiếm những điểm tương đồng và khác biệt của hai tác phẩm, đặc biệt là hai phương diện: nghệ thuật trần thuật và nội dung, ý nghĩa giáo dục.

3.1. *Bắt trẻ đồng xanh* của J. D. Salinger và *Tuổi 20 yêu dấu* của Nguyễn Huy Thiệp nhìn từ phương diện trần thuật

Tiểu thuyết *Bắt trẻ đồng xanh* của J. D. Salinger và *Tuổi 20 yêu dấu* của Nguyễn Huy Thiệp có những điểm gặp gỡ rất thú vị, tuy thời điểm tiểu thuyết *Bắt trẻ đồng xanh* của J. D. Salinger ra mắt (1951) cũng suýt soát thời điểm nhà văn Nguyễn Huy Thiệp chào đời (1950). Điều đặc biệt là cả hai tác phẩm đều có chút trắc trở trên hành trình đến với bạn đọc nhưng lại được đón nhận nồng nhiệt sau đó.

Bắt trẻ đồng xanh (*The Catcher in the Rye*) là tiểu thuyết đầu tay của nhà văn Mỹ J. D. Salinger. Xuất bản lần đầu tiên tại Hoa Kỳ năm 1951, tác phẩm này gây ra tranh cãi lớn vì đã phản ánh một xã hội với nhiều mặt trái qua nhân thức của một trẻ vị thành niên, bằng giọng kể đầy giấu cợt và ngôn từ nhiều chỗ có phần thô tục. Nhân vật chính của *Bắt trẻ đồng xanh*, Holden Caulfield, đã trở thành biểu tượng cho sự nổi loạn của thanh thiếu niên. Năm 1960, một giáo viên bị sa thải vì đã giới thiệu *Bắt trẻ đồng xanh* trên lớp, sau đó được khôi phục vị trí việc làm. Trong giai đoạn 1961-1980, tiểu thuyết này là tác phẩm bị kiểm duyệt gắt gao nhất trong hệ thống các trường trung học và thư viện nhưng từ năm 1981, *Bắt trẻ đồng xanh* lại là tác phẩm được giảng dạy nhiều thứ hai trong các trường học công ở Mỹ.

Nguyễn Huy Thiệp viết *Tuổi 20 yêu dấu* chỉ trong tháng 12 năm 2002 và hoàn thành vào tháng 01 năm 2003. Tác phẩm được dịch ra tiếng Pháp và xuất bản năm 2005. Nhà xuất bản De L'Aube (Pháp) đã chọn đây là cuốn sách thứ 1.000 được xuất bản nhân kỷ niệm 18 năm ngày thành lập và đứng vị trí thứ 3 trong danh mục sách bán chạy nhất của De L'Aube năm 2015. Sách còn được phát hành ở nhiều nước như Pháp, Bỉ, Thụy Sĩ, Canada. Vì ngôn ngữ nhạy cảm, cuốn tiểu thuyết phải chờ đợi 15 năm mới được phát hành ở Việt Nam. Đến nay, *Tuổi 20 yêu dấu* đã góp phần làm giàu gia tài tiểu thuyết của bậc thầy truyện ngắn Nguyễn Huy Thiệp và trở thành một trong những tác phẩm viết cho tuổi mới lớn được yêu thích trong nước.

Một tiểu thuyết bao giờ cũng được triển khai theo chiến lược trần thuật nhất định. Điều này góp phần tạo nên sức hấp dẫn và giá trị thẩm mỹ cho tác phẩm. *Bắt trẻ đồng xanh* của J. D. Salinger và *Tuổi 20 yêu dấu* của Nguyễn Huy Thiệp đều là những tiểu thuyết có sự độc đáo trong lối kể chuyện, tạo nên sức cuốn hút đối với người đọc.

Trước tiên, cả hai tiểu thuyết đều được kể bằng lối tự thuật. Tác phẩm *Bắt trẻ đồng xanh* được kể ở ngôi thứ nhất với điểm nhìn bên trong của nhân vật chính trong truyện, Holden Caulfield. Holden kể về câu chuyện của cậu trong những ngày ở thành phố New York sau khi bị đuổi khỏi trường dự bị đại học Pencey Prep. *Tuổi 20 yêu dấu* được kể bằng điểm nhìn và giọng điệu của nhân vật cậu con trai tên Khuê, một sinh viên bị bố đánh đuổi ra khỏi nhà sau một lỗi lầm. Từ ngôi kể này, thế giới được hiện ra qua lăng kính của một đứa trẻ đang lớn vừa bị “trục xuất” ra khỏi môi trường ấm êm với những nhận xét

rất thẳng thắn và ngộ nghĩnh, chân thành và ngộ ngáo, tinh tế mà ngộ nghếch.

Về nhân vật, cả hai tiểu thuyết đều xây dựng nhân vật trung tâm là những nam thanh niên đang trong giai đoạn phát triển tâm sinh lí và hoàn thiện nhân cách. Holden Caulfield trong *Bắt trẻ đồng xanh* 16 tuổi, vẫn đang học dự bị đại học. Đây là lứa tuổi dậy thì, cơ thể có nhiều biến đổi nhanh chóng. Cậu cho biết:

Một chuyện nữa là năm ngoài tôi cao thêm mười hai phân. Chính trong lúc ấy tôi suýt bị nhiễm lao nên phải ra đây kiểm tra lại bộ phổi mắc dịch và những thứ khác. Có điều tôi cũng khá mạnh khỏe (Salinger, 2023, tr. 13).

Khuê trong *Tuổi 20 yêu dấu* có lớn hơn tí chút vì cậu đã là một sinh viên đại học, tròn 20 tuổi. Nhân vật vẫn là một nam thanh niên mới lớn – motif quen thuộc trong nhiều tác phẩm của Nguyễn Huy Thiệp. Nhà văn lý giải việc thường xuyên lựa chọn nhân vật chính ở độ tuổi 17 đến 20 vì đó là tuổi đẹp nhất, cũng là tuổi mà con người phải bước qua cửa kính, “cửa đầu tiên trong quá trình tu luyện thành người của con người” và đó là khi ông “đặt người đọc giữa những ranh giới hay dở, tốt xấu, đúng sai cho họ tự nhận thức, chọn lựa” (M.C, 2018). Ông đã chia sẻ như vậy tại buổi tọa đàm “Chúng ta nói gì khi nói về tuổi 20 yêu dấu” tại Hà Nội.

Như vậy, nhân vật trong *Bắt trẻ đồng xanh* là một trẻ vị thành niên còn nhân vật trong *Tuổi 20 yêu dấu* đã là một thanh niên thực thụ. Tuy nhiên, cả hai đều ở vào giai đoạn khủng hoảng của con người để truy tìm căn tính với nhiều chuyên biến về mặt sinh lí, loay hoay và vật vã trên hành trình tìm kiếm bản thể, hoàn thiện bản thân nên có nhiều triệu chứng “nổi loạn”, nhu cầu khám phá thế giới xung quanh và khẳng định bản thân. Quá trình nổi loạn và dần thân đã mang đến những vết xước cũng như những bài học đầu đời cho họ.

Về kết cấu – cốt truyện, cả hai câu chuyện đều là hành trình của nhân vật nam chính khi rời xa không gian quen thuộc là mái nhà, nhà trường để phiêu lưu qua nhiều không gian mới, gặp gỡ những người quen và lạ để rồi cuối cùng trở về với môi trường thân thuộc ban đầu. Trên hành trình ấy, họ đã đối mặt với đời sống thực với không ít hiểm nguy, chạm bể và cũng không hiếm ân tình.

Holden Caulfield đã bị đuổi học 3 lần trước khi vào học ở trường dự bị đại học Pencey Prep tại Agerstown, Pennsylvania. Tại đây, Holden tiếp tục trượt 4 trên 5 môn học và được thông báo sẽ bị đuổi học. Trước khi quay về nhà ở khu Manhattan vào

thứ Tư tuần tiếp theo, cậu đến thăm ông Spencer, thầy giáo dạy Lịch sử, để chào tạm biệt người thầy duy nhất cậu thấy yêu quý trong thời gian học ở Pencey. Không may, ông Spencer lại nghiêm khắc khiển trách Holden về kết quả học tập và làm cậu thấy khó chịu. Cộng với những việc không vui ở kí túc xá với người bạn phòng bên, có dính dáng đến cô gái cậu có cảm tình, Holden đã thu dọn đồ đạc và rời khỏi trường sớm hơn dự định. Kể từ đây, cậu bắt đầu hành trình lang thang của mình, cạ xát với thế giới bên ngoài. Cậu đã phải nghỉ lại qua đêm tại khách sạn Edmont Hotel. Điều đáng nói là khi đặt phòng, Holden đã gọi cho Faith Cavendish, một vũ công khóa thân, để đề nghị cô này bán dâm cho cậu. Faith đề nghị dời cuộc hẹn đến hôm sau nhưng Holden không đồng ý và rời khách sạn, bắt một chiếc taxi tới câu lạc bộ nhạc Jazz ở Greenwich Village. Ngồi trong câu lạc bộ không lâu, cậu lại quay trở về Edmont và sau lời gợi ý của Maurice, người phụ trách thang máy, cậu nhờ gã này gọi hộ một cô gái bán dâm lên phòng. Khi cô gái bán dâm có tên Sunny lên đến nơi, Holden lại cố gắng bắt chuyện và thừa nhận là mình không muốn quan hệ mà chỉ muốn có người bầu bạn. Kết quả là Sunny buộc cậu phải trả đủ tiền, Holden bị lấy đi 5 dollar sau khi bị Maurice đấm cho cậu vài cú vào bụng.

Tiếp đến, Holden còn đi xem kịch, trượt băng với bạn gái cũ của cậu - Sally Hayes và rủ cô này gặp một người bạn cũ rồi uống rượu say, nổi hứng ra công viên Trung tâm xem lũ vịt có bị đóng băng trong hồ nước mùa đông không, một câu hỏi cứ trở đi trở lại trong đầu cậu. Sau đây, cậu đến nhà thầy giáo tiếng Anh cũ là ông Antolini, ngủ lại tại nhà ông nhưng bất chợt tỉnh giấc khi ông vuốt đầu cậu, nghĩ ông giáo có ý định xâm sỡ nên cậu bỏ đi và ngủ lại tại Ga Trung tâm.

Ngày tiếp theo, Holden đến trường của Phoebe, đưa em gái nhỏ của cậu, để hẹn gặp và thông báo rằng cậu quyết định bỏ nhà ra đi. Khi Phoebe đến chỗ hẹn, cô bé mang cả hành lý với ý định sẽ đi cùng anh trai. Holden giận dữ từ chối làm Phoebe dỗi, cậu phải làm lạnh băng cách dẫn cô bé đi chơi. Câu chuyện kết thúc bằng cảnh Holden nhìn em gái vui đùa, cậu không bỏ đi nữa mà quay về nhà và bị ốm một trận ra trò. Cậu không nói rõ mình có đi học lại vào mùa thu hay không, ngôi trường thứ năm của cậu là ngôi trường nào cũng như không thể trả lời mình nghĩ gì về những việc đã xảy ra. Truyện kết thúc như cái cách suy nghĩ mông lung, vô tư lự nhưng lại đầy hứa hẹn của một bạn trẻ trên ngưỡng cửa vào đời.

Trong *Tuổi 20 yêu dấu*, Khuê là một sinh viên 20 tuổi, con của một nhà văn nổi tiếng, và là em út trong nhà. Được mẹ nuông chiều, cậu mê chơi bỏ học. Một lần, do tiêu mất tiền học phí và ăn cắp tiền của bố mẹ cùng với việc vô tình trong túi có ống tiêm, Khuê khiến bố vô cùng tức giận đã đánh đuổi cậu ra khỏi nhà. Do không có tiền trong túi khi đi lang thang trong thành phố Hà Nội, Khuê đã mượn xe một cô bạn học đi cầm, sau đó bị một thằng bạn là Thanh Nhận dụ dỗ sử dụng heroin và tham gia một cuộc đua xe máy của đám thanh niên bất hảo. Khi Hải Anh, một người bạn mới quen trong đám ấy bị tai nạn, Khuê đưa cậu ta vào bệnh viện và lo chạy chữa. Khi việc chạy chữa cho Hải Anh đã xong xuôi, Khuê đến Gia Lâm tìm một nhà nghỉ rẻ tiền để nghỉ một vài ngày những ngày nuôi bệnh. Tại đây, cậu quen với hai cô gái điếm là Tuyết và Hương. Hương giới thiệu Khuê với bọn buôn lậu để giúp Khuê kiếm tiền sống. Khuê lãnh công việc chuyển một số tiền lớn lên Lạng Sơn. Sau khi đã hoàn tất nhiệm vụ, Khuê được thưởng một gói heroin. Rời Lạng Sơn, Khuê đi theo một nhóm người Công giáo và một linh mục được gọi là cha Thảo, về họ đạo của họ. Sau đó, Khuê bị cha Thảo đuổi khỏi họ đạo vì hít heroin. Khuê leo lên một xe tải đang đi về phía Hải Phòng. Khi người tài xế phát hiện sự có mặt của Khuê trên xe, anh ta đánh Khuê tơi bời. Tình cờ có nhà thơ Nhan Như Ngọc, bạn của bố Khuê, đi qua đây, ông liền cứu Khuê. Khi nhận thấy Khuê nghiện ma túy, bác Bảo Định - nhà thơ Nhan Như Ngọc, đã giúp Khuê cai nghiện bằng cách đẩy cậu ra biển, trên một chiếc xuồng máy có một chiếc chèo, một chiếc nồi, một con dao và một cái bật lửa. Khi tỉnh dậy, Khuê thấy mình ở trên một hoang đảo và đoán mình đang ở trong vùng vịnh Cát Bà. Không gạo, không tiền, Khuê phải học cách sinh tồn như Robinson trên đảo hoang cho đến khi Ông Hào, một người dân vùng vịnh, đến hái đu đủ trên đảo, đã giúp cậu có phương tiện để sống ở vùng biển. Chẳng bao lâu sau, Khuê bắt đầu một cuộc sống lành mạnh giữa những người dân chất phác và giúp ích cho đảo trong việc bảo vệ môi sinh. Một hôm, vào hiệu hớt tóc, Khuê đọc xấp báo cũ và tình cờ thấy tin bố đã mất. Cái chết của bố làm cậu chấn động tinh thần và vội vã chạy về chịu tang bố, chôn cất những tháng ngày lang bạt.

Như vậy, câu chuyện của Khuê có phần phức tạp hơn Holden, hành trình phiêu lưu của cậu dài ngày hơn, với nhiều tình tiết li kì hơn. Cậu gặp nhiều người lạ hơn người quen, nhiều người xấu hơn người tốt nên lún khá sâu vào tội lỗi. Ném trái, do đó, cũng nhiều hơn, tổn thương mất mát cũng trầm trọng hơn. Điểm giống nhau của hai nhân vật là sau thời gian rời xa mái ấm, họ đã trở về. Nhân tố giúp

họ quay về là tình cảm với một người thân yêu. Với Holden là em gái nhỏ ngây thơ và giàu tình cảm, còn với Khuê là người cha mà lâu nay cậu chưa hiểu hết con người ông cũng như chưa thấy hết tình cảm của mình dành cho bố. Chính tình cảm ruột thịt thiêng liêng là sợi dây bền chặt đã góp phần gìn giữ cho các nhân vật không “tuột xích” mà trở về với “bản lai diện mục” của mình. Họ có thể va vấp, trượt ngã chứ không đánh mất chính mình. Công cuộc nổi loạn đã cho họ cơ hội nhận ra nhiều thứ trong đó có nhận diện chính mình để quay đầu làm lại những gì còn dang dở. Quá trình và kết quả trải nghiệm của họ là cơ hội để chúng ta cùng nhìn lại vai trò và phương thức giáo dục của nhà trường, gia đình và xã hội.

3.2. *Bắt trẻ đồng xanh* của J.D. Salinger và *Tuổi 20 yêu dấu* của Nguyễn Huy Thiệp nhìn từ phương diện giáo dục

Bên cạnh những điểm gặp gỡ trên phương diện nghệ thuật trần thuật, tiểu thuyết *Bắt trẻ đồng xanh* của J. D. Salinger và *Tuổi 20 yêu dấu* của Nguyễn Huy Thiệp còn có điểm tương đồng về nội dung tư tưởng. Cả hai tiểu thuyết đều xoay quanh chủ đề giáo dục: Giáo dục ở nhà trường, giáo dục trong gia đình và giáo dục ngoài xã hội. Chính ở vấn đề này, cả hai nhà văn đều bày tỏ quan điểm tiến bộ về sự cần thiết của một nền giáo dục giàu tính nhân văn dựa trên nền tảng của sự thấu hiểu và bao dung đối với các bạn trẻ.

Có thể thấy, một đất nước có phát triển hay không phụ thuộc vào sự phát triển của nền giáo dục. Trong khi đó, không ít khi sự ưu tiên cho phát triển kinh tế đã khiến chúng ta lơ là với sự phát triển của giáo dục. Hệ quả của điều này thật khôn lường, trong nhiều trường hợp đã dẫn đến những hậu quả nghiêm trọng mà cần rất nhiều thời gian mới có thể khắc phục. Hai tác phẩm là hồi chuông cảnh tỉnh, nhắc nhở chúng ta cần quan tâm đến giáo dục nhiều hơn nếu không muốn thế hệ trẻ mất đi nhân cách và sự nghiệp. Điều đó cũng đồng nghĩa với việc mỗi quốc gia và cả thế giới đánh mất tương lai của mình.

Trong hai tiểu thuyết, cả hai nhân vật chính đều có bản chất tốt, vì về cơ bản vẫn là con cái những gia đình tử tế và nhận được sự giáo dục đầy đủ nên vẫn giữ được sự trong sáng trong tâm hồn, sự ngay thẳng trong lối suy nghĩ và cách nhìn nhận thế giới xung quanh. Tuy nhiên, cả hai nhân vật đều có những bất đồng nhất định với cuộc sống, trước hết là cuộc sống gia đình, kể đến là nền giáo dục của nhà trường và đời sống xã hội. Những triệu chứng “nổi loạn” của tuổi mới lớn cộng với tinh thần phản tư của người bắt đầu trưởng thành khi gặp những bất cập sẽ trở thành những vấn đề, những mâu thuẫn,

những xung đột cần giải quyết. Do tâm tư không được thấu hiểu, vướng mắc không được tháo gỡ kịp thời và vấn đề không được giải quyết thấu đáo, họ đã mắc vào những lầm lỗi, thậm chí sa ngã khi thực hiện những cuộc “khởi nghĩa” và hành trình dẫn thân. Rất may là sau những cọ xát, va đập, họ đã tìm được giá trị của cuộc sống và tìm thấy chính mình.

Thật vậy, Holden Caulfield là một chàng thanh niên thông minh và nhạy cảm. Việc cậu trải qua 3 lần chuyển trường trước đó không phải lúc nào cũng do lười biếng hay kém cỏi. Trong các lần ấy, có lần lí do đơn giản là:

Một trong những lí do lớn nhất vì sao tôi rời trường Elkton Hills là vì, ở đây xung quanh tôi chỉ toàn tụi bộ tịch. Đây, lý do là thế đấy. Chẳng hạn ông già hiệu trưởng, ông Haas, đây là thằng cha bộ tịch nhất tôi từng gặp trong đời. Còn bộ tịch gấp mười già Thurmer. Vào những ngày Chủ nhật chẳng hạn, lão Haas đi bắt tay phụ huynh của từng đứa khi họ lái xe đến trường. Lão ngọt như mía lùi. Trừ phi thằng nào có phụ huynh quê mùa, ngớ ngẩn. Bạn phải thấy cách ông đối đãi với cha mẹ thằng bạn cùng phòng với tôi. Nghĩa là nếu mẹ thằng nào hơi quá mập hay thật thà cục mịch chẳng hạn, hay nếu cha thằng nào thắng bộ đồ vai rộng thùng thình và mang giày tôi tàn què ketch chẳng hạn, thì ông già Haas sẽ chỉ bắt tay thôi và cười một nụ cười rất là bộ tịch rồi đến nói chuyện có đến nửa giờ với phụ huynh một thằng khác. Tôi không chịu nổi kiểu đó. Nó làm tôi cáu tiết. Nó làm tôi chán điên lên được. Tôi ghét cái trường địch hạch Elkton Hills ấy (Salinger, 2023, tr. 27-28).

Nhà trường như thế đã góp phần tạo nên một thói xấu trong đám sinh viên:

Pencey có đầy kẻ cắp. Có nhiều thằng xuất thân từ những gia đình giàu có, nhưng vẫn có nhiều kẻ cắp như thường. Một trường có học phí đắt đỏ chừng nào thì lại có nhiều kẻ cắp chừng ấy (Salinger, 2023, tr. 12).

Kể cả lần thứ tư, khi cậu bị đuổi học do trượt nhiều môn học thì việc cậu để lại vài dòng trong bài kiểm tra môn sử cũng đã cho thấy lí do đến từ việc không có hứng thú với đối tượng nghiên cứu. Và điều dễ thương là cậu rất muốn thầy giáo mà cậu yêu quý không cảm thấy áy náy khi hạ bút đánh trượt một học trò như cậu:

Thầy Spencer thân mến! - ông đọc lớn - Đây là tất cả những gì tôi biết về người Ai Cập. Tôi không thể nào chú ý về những người ấy lắm mặc dù những bài giảng của thầy hết sức hay. Tôi cũng không sao cả nếu thầy đánh trượt tôi, bởi vì tôi trượt hết các

môn khác chỉ trừ môn Anh văn. Kính chào thầy, Holden Caulfield (Salinger, 2023, tr. 24-25).

Sau tất cả những ngán ngẫm với nhà trường, Holden còn hi vọng bầu vùi vào vài chiếc phao để cứu vớt linh hồn thì không may, cậu lại không gặp được những gì mình đang cần. Nếu như thầy Spencer bệnh tật, nghiêm khắc và hơi thiếu chút tinh tế thì thầy Antolini lại giảng những điều quá cao siêu, hàn lâm và sáo rỗng:

Một nền giáo dục học đường còn có lợi cho chú về một phương diện khác. Nếu chú chịu khó theo đuổi một thời gian kha khá, chú sẽ có thể có một ý niệm về tầm vóc của trí não chú ra sao. Nó sẽ thích hợp với cái gì, và có lẽ nó sẽ không thích hợp với cái gì. Sau một thời gian, chú sẽ có một ý niệm về tầm vóc trí não đó nên mang lấy những tư tưởng gì. Một điều có lợi cho chú là chú không tốn nhiều thì giờ cho những ý niệm không thích hợp với chú. Chú sẽ biết tầm vóc thực sự của chú một cách rõ ràng hơn và tùy theo đó để trang bị cho tri thức chú (Salinger, 2023, tr. 290).

Thầy lại có biểu hiện đáng ngờ khi ngồi ngắm và vuốt tóc cậu, mà cậu đã quá dị ứng với những cử chỉ như vậy, bởi “Cái thứ chuyện như thế đã xảy đến cho tôi chừng hai chục lần từ khi tôi còn nhỏ. Thật tôi không thể chịu được” (Salinger, 2023, tr. 295). Chi tiết này thấp thoáng cũng phản ánh hiện trạng nhà trường với những vấn nạn nhức nhối về quấy rối tình dục và vi phạm đạo đức nhà giáo. Chính những người thầy mà Holden hằng trông cậy đã không đủ sức mạnh níu giữ cậu với nhà trường.

Nếu như gia đình không phải là tác nhân chính cho hành trình phiêu lưu của Holden thì với Khuê, việc chán ngán với cuộc sống hằng ngày cộng với việc hát hui của người bố khi cậu phạm sai lầm đã đẩy cậu vào bước đường phiêu bạt. Nỗi chán ngán của Khuê đến từ một bà mẹ quá nuông chiều con, từ một người bố nổi tiếng và nghiêm khắc, có phương châm giáo dục theo tự nhiên, từ một người anh giỏi giang hơn em khiến cậu luôn cảm thấy mình là con số không tròn trĩnh: “Tôi là cái gì ở cái nhà này? Tôi mãi mãi không bao giờ được như họ” và “từ bản năng, tôi ngấm ngầm căm ghét gia đình tôi thậm tệ” (Thiếp, 2018, tr. 6). Trường phổ thông Khuê theo học là một trường tư thực mang tên một anh hùng mà cả thầy và trò không biết gì về thân thế và sự nghiệp, hiệu trưởng không biết gì về giáo dục mà chỉ là một đại tá pháo thủ nghỉ hưu khôn lanh, đã chớp lấy thời cơ thời kinh tế thị trường xin phép mở trường, vợ là thủ quỹ, con gái là giáo vụ điều phối các giờ lên lớp. Giáo dục của nhà trường có quan điểm là “bắn cầu vòng”, nguyên tắc tối cao là tha

bông, học sinh cứ đóng đủ tiền học phí là có thể đến lớp. Những giáo viên dạy lớp 12 đều là những “hiệp sĩ thánh chiến” tức là những tay luyện thi chuyên nghiệp, vẫn học sinh như vẫn gà chọi. Kết quả kỳ thi tốt nghiệp phổ thông trung học ở trường năm nào cũng vào loại nhất thành phố, gần như năm nào cũng là một trăm phần trăm tốt nghiệp. Bạn bè trong lớp Khuê là lũ học đòi làm sang, gần như cậu không có bạn bè ở đại học. Với Khuê, tuy được cho là nền “giáo dục cao cấp” nhưng:

Lên bậc trung học và đại học thì toàn bộ nền giáo dục đều đáng vứt đi cả. Kiến thức thì rối rắm, rỗng tuếch, vô bổ, chẳng ai hiểu cóc khô gì. Bọn giáo sư đại học ăn diện và vô đạo đức nói nhăng nói cuội ở trên bục giảng. Chính họ cũng chẳng hiểu họ nói cái gì. Nền giáo dục trung học và đại học theo tôi là một nền giáo dục ngục tù, khủng bố. Nó làm cho toàn bộ thanh niên chúng tôi trở nên kiệt sức, ảm ố, dờ hoi hoặc đều căng theo một cách nào đấy. Nó là một nền giáo dục đào tạo lưu manh. Tất cả những thanh niên thành đạt của nền giáo dục đó đều là những tên lưu manh một trăm phần trăm, tôi xin thề như vậy! (Thiệp, 2018, tr. 6-7).

Có thể thấy, tuy giọng điệu có phần cay cú, giễu cợt nhưng những gì các nam nhân vật phát biểu lại phản ánh những góc khuất của hiện trạng giáo dục.

Tất nhiên, không thể đổ lỗi cho hoàn cảnh mà bản thân Holden cũng như Khuê đều có một phần trách nhiệm. Có thể nói, bản thân Holden và Khuê đều là những đứa trẻ dễ dãi với bản thân và khá mong manh trước những cám dỗ. Lười học và ham chơi là những tật xấu không thể chối cãi. Holden vẫn biết “Tôi chạy rất tốt, nói thật với bạn. Tôi hút thuốc khá nhiều. Đó là một chuyện – nghĩa là trước kia” (Salinger, 2023, tr. 13) còn Khuê cũng sớm tìm đến thuốc lá Vinataba, sau đó là việc bị bạn xấu dẫn dụ vào con đường nghiện ngập. Cả hai còn sớm nhiễm thói văng tục trong hành ngôn. Đó là biểu hiện của một sự nổi loạn, đồng thời là dấu hiệu của mâu thuẫn trong họ, vừa muốn thể hiện bản thân vừa tự ti và chưa biết cách sẽ khẳng định mình như thế nào nên đã có những biểu hiện lệch lạc nhất định trong nhận thức và hành động. Bỏ nhà đi hoang, cho phép mình tiếp xúc với những kẻ xấu trong giới giang hồ và dính dáng vào những việc phi pháp. Đói khát, thiếu ngủ, bản thiêu, bị coi thường, bị lạm dụng, bị đánh đập, bị thương tích và đều nghĩ tới cái chết trong lúc cùng cực. Đó có thể là cái giá mà chính họ đã phải trả cho quá trình nuông chiều nhưng kì thực là ngược đãi bản thân trước đây.

May mắn là, cả hai nhân vật đều mê đọc sách. Holden là “chúa lười học, nhưng sách thì ngón nhiều

vô kể”, nhất là sách cổ điển và cậu thậm ước có bạn thân là nhà văn để có thể tâm sự bất cứ lúc nào. Có lẽ nhờ vậy mà các cậu đều có khả năng tự vệ trong cuộc chiến gìn giữ thiên lương. Khuê cũng đọc nhiều sách và chính Robinson Crusoe của Daniel Defoe đã làm ngọn đuốc dẫn lối cho cậu trong những ngày sống trên đảo hoang để cai nghiện và tìm lại cuộc sống lành mạnh. Vốn là những cậu trai trẻ đang có chút vấn đề với việc tìm kiếm một con đường để đi, nhưng nhờ có bản chất trong sáng, tuy có chút lấm lem, trầy xước nhưng hai nhân vật chính đã tìm được đường về chứ không lạc lối. Những quyển sách hay đã trở thành những người bạn đồng hành tận tâm giúp họ tự giáo dục. Hơn nữa, trong lúc chơi với, họ đã nhận được sự trợ giúp hiệu quả từ tình yêu thương và trách nhiệm. Holden biết tức giận khi em gái nhỏ muốn bỏ nhà đi cùng cậu. Khi đó, cậu đã được đặt trong vai trò là phụ huynh để thấy trách nhiệm yêu thương và giáo dục của mình với trẻ nhỏ. Tình huống ấy khiến Holden biết mình còn cần cho gia đình, cho người thân và mình cần phải làm gương cho em út. Tình yêu và trách nhiệm khiến cậu bỏ ý định đi hoang. Khuê được một người bạn của bố giúp đỡ bằng một liệu pháp điều trị đặc biệt. Tuy bố không bên cạnh nhưng bạn của bố đã có mặt kịp thời giúp giải thoát cậu khỏi địa ngục. Điều này đã gián tiếp thể hiện vai trò của người cha. Việc cậu quyết định chấm dứt đoạn đời lang thang cũng là do tình thương và trách nhiệm của một đứa con ăn năn, hối cải, chạy về chịu tang bố.

Thời gian trải nghiệm của hai nhân vật đều hơn một năm nhưng nó đã để lại những dấu vết thật rõ rệt. Holden có “Một nửa mái tóc, nửa bên phải, đã có tới cả triệu sợi bạc. Từ bé, vốn đã thế rồi”, nay hẳn càng bạc nhiều hơn. Khuê thì không khỏi giật mình khi nhìn vào gương khi đến hiệu cắt tóc. Cậu không ngờ mới hơn một năm mà cậu thay đổi nhiều quá - “Và mái tóc bạc trên đầu tuổi xanh”. Chi tiết tóc bạc sớm là dấu hiệu của sự lão hóa. Việc già trước tuổi cho thấy sự cần cỗi của tâm hồn, sự quá sức trong việc chịu đựng và giải quyết những vướng mắc trong đời sống. Để được hồn nhiên sống đúng lứa tuổi của mình, các bạn trẻ cần được sự quan tâm, hướng dẫn và dịu dặt để không cảm thấy nặng nề, mệt mỏi qua những tháng năm ngồi trên ghế nhà trường và không khỏi bị xô đẩy, bầm dập khi văng mình vào đời sống thực tế đầy rẫy rủi ro, nghiệt ngã. Các bậc phụ huynh cũng như những kĩ sư tâm hồn cần làm tốt hơn vai trò của mình, vẫn với tình yêu và sự quan tâm ấy nhưng bằng một phương pháp, hình thức có tính sự phạm hơn, bao dung và tinh tế hơn thì mới xây đắp nên những nhân cách lành vững. Về phía xã hội, cần một chiến lược, chính sách vĩ mô

hơn, đảm bảo cho việc giáo dục trong nhà trường đi đúng quỹ đạo trong việc làm giàu tri thức và phẩm chất cho người học, không chạy theo lợi ích nhất thời cũng như cần làm trong sạch xã hội, đẩy lùi những tệ nạn để tạo một môi trường an sinh trong lành. Cần có sự hợp tác chặt chẽ, đồng bộ trong sự kết hợp giữa ba môi trường giáo dục: gia đình – nhà trường và xã hội để đảm bảo cho bạn trẻ được phát triển toàn diện mọi lúc mọi nơi.

4. KẾT LUẬN

Có thể nói, những nét tương đồng và dị biệt của hai tiểu thuyết *Bắt trẻ đồng xanh* và *Tuổi 20 yêu dấu* đã giúp bạn đọc khám phá ra sự gặp gỡ của hai nhà văn thuộc hai nền văn học khác nhau. Bằng hình tượng thanh thiếu niên trước nguy cơ tha hóa và con đường hồi hướng, bằng lối kể chuyện tự thuật ở ngôi thứ nhất và điểm nhìn bên trong, bằng ngôn ngữ vừa hồn nhiên vừa có phần “bụi đời”, hai tiểu thuyết đã chinh phục bạn đọc bằng sự mới mẻ và duyên dáng của nghệ thuật trần thuật. Từ phương diện trần thuật, độc giả tìm thấy sự tương ngộ trong suy tư và quan điểm giáo dục của J. D. Salinger và Nguyễn Huy Thiệp. Một tiểu thuyết là tác phẩm đầu tay, một tiểu thuyết do tác giả viết về con trai của mình, ắt hẳn đó

là những vấn đề tâm huyết, gan ruột. Mượn giọng kể của một thanh thiếu niên để cất lên tiếng nói dân chủ, thành thực nhất, hai nhà văn vẫn thể hiện nỗi khắc khoải và niềm đau đáu của một người nặng lòng với giáo dục. Ở kỉ nguyên hiện đại, khi mọi thứ đã rất phát triển, liệu giáo dục có thực sự song hành cùng sự phát triển của khoa học, kĩ thuật và kinh tế thị trường? Có lẽ, giáo dục không “độc hành kỳ đạo” song vẫn cần có một lối đi riêng hay chí ít một phương thức riêng. Sự quan tâm và đầu tư đúng cách sẽ đem lại hiệu quả tốt đẹp. Bằng ngược lại, sự buông lỏng trách nhiệm hay thiếu chuyên nghiệp dễ dẫn tới những sai lầm khó cứu vãn. Tương lai của đất nước phụ thuộc vào thanh thiếu niên và tương lai của thanh thiếu niên lại phụ thuộc vào giáo dục. Các em cần được yêu thương đúng cách và cần hỗ trợ đúng lúc. Văn học qua thực đã góp phần nhắc nhở chúng ta thông qua chức năng giáo dục và ý nghĩa giáo dục cụ thể mà hai tác phẩm mang lại.

LỜI CẢM ƠN

Bài báo được hỗ trợ từ nguồn kinh phí của đề tài nghiên cứu khoa học cấp cơ sở dành cho giảng viên Trường Đại học Cần Thơ, mã số T2023-80.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Chi, P. P., & Thu, N. M. (2022). Văn học so sánh ở Việt Nam – nhìn từ mô hình cận kề. *Tạp chí Nghiên cứu văn học*, 599(1), tr3-12.

M.C. (2018). *Tuổi 20 yêu dấu*, Báo lao động, <https://laodong.vn/van-hoa-giai-tri/tuoi-20-yeu-dau-633937.lido?gidzl=IPH0HzAMEI-qYq19qei->

BhIBH4dCtMuihzSVJftNCIRpW4v1mui-SIUDGKAMYZeYzTf743bMCqXHsfCz9m

Salinger, J. D. (2023). *Bắt trẻ đồng xanh* (Phùng Khánh dịch). Nhà xuất bản Hội nhà văn.

Thiệp, N. H (2018). *Tuổi 20 yêu dấu*. Nhà xuất bản Hội nhà văn.